

WE AND OTHERS: IS IT POSSIBLE TO INTEGRATE THE REFUGEES IN BULGARIA?

Kamelia Petkova

Institute for the Study of Societies and Knowledge, Bulgarian Academy of Sciences

kamelia.petkova@gmail.com

Abstract: In recent years, a number of European countries, including Bulgaria, face the challenge of finding adequate solutions to dealing with refugee flows. Although in recent years the State Agency for Refugees has reported a significant decline in the number of refugees in Bulgaria, it is a problem that is still in the process of seeking a solution. According to European Statistics, last year, Bulgaria accepted only 0.5% of applications for protection of such persons in the European Union. In 2018, the number of applications submitted in the country is 2,536, while in the EU 503 900 are submitted. (www.europa.com). Worldwide, with over 25.4 million refugees, in 2018 the number of refugee and humanitarian status in Bulgaria is only 731. (www.aba.government.bg). Bulgaria remains among the so-called "transit countries". A very small proportion of asylum seekers and eligible persons remain in the country for an extended period of time. Results from a 2016 UNHCR study show that less than 10% of the 400 requested and internationally protected asylum seekers have expressed their desire to stay in the country. Most of them are established in the capital Sofia, albeit for a short period.

(<https://www.unhcr.org/en/>). Within the project "Refugees in the Ideas of Bulgarians: Fears, Understanding and Empathy", funded by the Research Fund at the Ministry of Education, an empirical sociological study was conducted using qualitative methods such as in-depth interviews and focus group discussions. The information received is not representative, but it allows to analyze in depth the specific opinions and perceptions of the population and various representatives of the media, municipal authorities, NGOs on refugees in the country.

The results of in-depth interviews and focus groups with representatives of the Roma ethnic community, officials in municipalities, representatives of non-governmental organizations are presented and analyzed in this text. The main purpose of the discussions was to outline the image of the refugee, as it is in the mind of the Bulgarian, to make concrete recommendations for facilitating their integration into society and overcoming negative prejudices and stereotypes against them. All interviews and focus groups were conducted in 2018 in Gotse Delchev, Elin Pelin and Kyustendil. The culture of modern society preaches that otherness is not an occasion for isolation, isolation and hostility (Popova, 2015:17). Diversity is locked in the potential for evolution and new opportunities in which discrimination is unacceptable in that it limits and provokes negativity and stigmatization against specific groups of persons such as refugees (Popova, 2015:17).

Keywords: Migration, refugees, tolerance, integration

НИЕ И ДРУГИТЕ: ВЪЗМОЖНА ЛИ Е ИНТЕГРАЦИЯТА НА БЕЖАНЦИТЕ В БЪЛГАРИЯ?

Камелия Петкова

Институт за изследване на обществата и знанието- БАН, kamelia.petkova@gmail.com

Резюме: През последните години, редица европейски страни, в това число и България са изправени пред предизвикателството, свързано с търсене на адекватни решения за справяне с бежанските потоци. Независимо, че през последните години Държавната агенция за бежанците отчита значителен спад в броят на бежанците в България, това е проблем, които все още търси своето решение. По данни на европейската статистика от миналата година България е приела едва 0.5% от молбите за закрила на такива лица в Европейския съюз. През 2018 г. броят на подадените молби в страната е 2 536, докато в ЕС са подадени 503 900. (www.europa.com). Спрямо данните в световен план, където има над 25.4 милиона бежанци, през 2018 година в България броят на лицата получили бежански и хуманитарен статут е едва 731 души. (www.aba.government.bg).

Нашата страна остава сред така наречените „транзитни страни“. Резултати от налични изследвания сочат, че много малка част от търсещите закрила и получили статут лица остават за продължителен период от време в страната. Резултати от проведеното през 2016 г. изследване на ВКБООН отчитат, че по-малко от 10% от запитаните 400 търсещите и получили международна закрила искат да останат в страната. Сред онези, които проявяват интерес болшинството се установяват в София, макар и за кратък период от време

(<https://www.unhcr.org/bg/>). В рамките на проекта „Бежанците в представите на българите: страхове, разбиране и съпричастност”, финансиран от Фонд научни изследвания към МОН е проведено емпирично социологическо изследване с използване на качествени методи, като дълбочинни интервюта и фокус-групови дискусии. Получената информация не е представителна, но позволява задълбочено да се анализират конкретните мнения и представи на населението и различни представители на медии, общински власти, НПО относно бежанците в страната. В настоящия текст се представят и анализират резултати от проведени дълбочинни интервюта и фокус групи с представители на ромската етническа общност, със служители в общини, представители на неправителствени организации. Основната цел на проведените дискусии бе да се очертае образът на бежанеца, такъв, какъвто битува в съзнанието на българина, да се изведат конкретни препоръки за улесняване на интеграцията им в обществото и преодоляване на негативните предразсъдъци и стереотипи спрямо тях. Всички интервюта и фокус-групата са проведени през 2018 г. в гр. Гоце Делчев, гр. Елин Пелин и гр. Кюстендил. Културата на съвременното общество проповядва, че другостта не е повод за отдалеченост, изолация и враждебност (Попова, 2015:17). В многообразието е заключен потенциалът за еволюция и нови възможности, при които проявите на дискриминация са недопустими от гледна точка на това, че тя ограничава и провокира негативизъм и стигматизация спрямо специфични групи лица като например бежанците (Попова, 2015).

Ключови думи: миграция, бежанци, толерантност, интеграция

В днешното съвремие редица европейски страни, в това число и България са изправени пред предизвикателството, свързано с търсене на адекватни решения за справяне с бежанските потоци. Независимо, че през последните години Държавната агенция за бежанците отчита значителен спад в броя на тези лица в страната, това е проблем, който все още търси своето решение. По данни на европейската статистика от миналата година България е приела едва 0.5% от молбите за закрила на бежанци в Европейския съюз. През 2018 г. броят на подадените молби в страната е 2 536, докато в ЕС те възлизат на 503 900. (www.euroopa.com). Спрямо данните в световен план, където има над 25.4 милиона бежанци, през 2018 година в България лицата получили бежански и хуманитарен статут са едва 731 души. (www.aba.government.bg).

Нашата страна остава сред така наречените „транзитни страни“. Резултати от налични изследвания сочат, че много малка част от търсещите закрила и получили бежански статут лица остават за продължителен период от време в страната. Резултати от проведеното през 2016 г. изследване на ВКБООН отчитат, че по-малко от 10% от запитаните общо 400 търсещи и получили международна закрила искат да останат в страната. Сред онези, които проявяват интерес болшинството се установяват в София, макар и за кратък период от време. (<https://www.unhcr.org/bg/>). Според мнението на експерт, с който разговаряхме при реализацията на серия от дълбочинни интервюта по проект „Бежанците в представите на българите: страхове, разбиране и съпричастност”, финансиран от Фонд научни изследвания към МОН: *„бежанците в България вече не представляват сериозен проблем за обществото, пазара на труда и социалното подпомагане, тъй като те са значително малко на брой. Бежанската вълна вече отмина, тъй като всеки знае, че нашата страна се използва основно като коридор към по-добре развитите в икономически план държави.“* Преди да се спрем на въпроса доколко е възможна интеграцията на бежанците в страната, позовавайки се на мнението и оценките на различни заинтересовани страни ще дадем дефиниция на понятието бежанец. Нуждата от изясняване на понятието проитича основно от това, че в общественото пространство често липсва разбиране за това кои лица се нуждаят от закрила. Според данни на Комисариата за бежанците като цяло българите възприемат почти всеки, който е от страна извън ЕС, като нелегален мигрант без ясно да осъзнават разликата между мигрантите и хората, търсещи закрила. Съгласно приетата от ООН през 1951 г. Конвенция за статута на бежанците, бежанец е всяко лице, което намирайки се извън страната, чийто гражданин е то (а ако е лице без гражданство — извън страната на своето предишно обичайно местоживееене), има основателни опасения от преследване поради раса, религия, националност, принадлежност към определена социална група или политически убеждения. (<http://refugees.farbg.eu/sbornik-po-bejansko-pravo/normativni-dokumenti/jenevska-konvencia/>) В България всеки бежанец, съгласно Закона за убежището и бежанците има пълни права и задължения и носи гражданска, административно-наказателна и наказателна отговорност при условията и по реда за българските граждани. Доколко обаче българското общество е готово да приеме тези лица и те успешно да могат да се интегрират в едно различно от тяхното общество е въпрос, на който ще се опитаме да дадем отговор. Всеизвестен факт е, че интеграцията е двустранен процес, в който участват, както бежанците, така и приемащото ги общество. От тази гледна точка от голямо значение са субективните перцепции и оценки на местното население. Информация за тях е събрана в рамките на множество национални и международни изследвания. Данни от проведеното през 2017

г. международно сравнимо проучване на Евробарометър на тема: „Интеграция на имигрантите в Европейския съюз” показват, че имиграцията се възприема като най-важният проблем, пред който е изправен ЕС, според близо (39%) от респондентите. (Special Eurobarometer, 2017:6). Резултатите от цитираното по-горе проучване отчитат наличието на различни възгледи относно въздействието на имигрантите върху обществото. И ако в периода 2013-2014 г. в общественото пространство се наблюдава негативизъм и отрицателно мнение относно приноса, който тези лица имат за развитието на икономиката и социално-осигурителната система на България (Езикът на омразата– проблем N1 на бежанците в България, 2017) , през последните две години именно липсата на интензивен бежански поток способства за повишаване на позитивната нагласа и намаляване на страховете на българина по отношение на тези лица (Обществени нагласи спрямо бежанците и търсещите закрила в България, 2018). Според цитираното изследване, половината от анкетирания българи смятат, че интеграцията на бежанците може да се осъществи успешно. Повечето българи никога не са общували с бежанец. Подобни твърдения са изказани и от участниците във фокус груповите дискусии и дълбочинни интервюта. През 2018 г. проучването установява тенденция към намаляване на информираността на българските граждани по въпроси, свързани с бежанците. Налице е значителен спад с 31% през 2018 г. спрямо предходната в дела на хората, които са попадали на новини или истории за бежанци. Телевизията е основен източник на информация (91%), следван от Интернет (30%), социални мрежи (21%), приятели (10%), преса (16%) и радио (11%) (Обществени нагласи към бежанците и търсещите закрила в България, 2018:2). Повече от очевидна е ролята на медиите при формирането на представите на българите за тези лица. Ето какво казва и един представител на местна медия от гр. Гоце Делчев по този въпрос: „Медиите имат неограничена власт и могат много лесно да въздействат върху дадена аудитория. Те биха могли да разширят представата за тези хора, но дали ще е успешна не мога да кажа, защото цялото общество като чели е агресивно и негативно настроено. Вие виждате, че дори вече и съседите не се вече понасят. Може би проблема е не само социален, но и психологически“. Според интервюираното лице, „медиите биха могли да допринесат за по-добрата интеграция на бежанците в българското общество като публикуват информация, която може да бъде от полза за бежанците– информация за местното законодателство и политики; за правата и задълженията на бежанците; за възможностите за намиране на работа, жилищно устройване, усвояване на български език, възможности за образование и др.“. Тяхната роля е още по-значима, от гледна точка на стереотипите, които битуват в общественото пространство по отношение на това кои хора да бъдат приети в страната. Данните от проучването на Върховния комисариат за 2018 г. отчитат, че е налице широко обществено съгласие нашата страна да приема бежанци предимно от държави, които са във война като Сирия и Ирак или лица които бягат от преследване и са с нарушени основни човешки права (Изследване на обществените представи за бежанците и търсещите закрила в България за 2018 г.).

Фигура 1.

Източник: Проучване на обществените нагласи към бежанците и търсещите закрила в България, 2018

Когато разглеждаме въпроса за това доколко е възможна интеграцията на бежанците в България е важно да се обърне внимание и на онези значими фактори, които биха допринесли за тяхната по-успешна интеграция в съответната приемаща страна. Данните на Евробарометър отчитат, че според мнозинството респонденти, успешното приемане на тези лица в страната изисква те да знаят български език (93% от анкетираните), да имат принос към системата за социално подпомагане (91%) и да притежават знания и умения, с оглед започване на работа (90%). (Special Eurobarometer, 2017:35).

Фигура 2. Фактори, които допринасят за успешната интеграция на бежанците в България (в %)

Източник: Special Eurobarometer, 2017:35

Специализираните проучвания на Върховния комисариат показват, че през 2018 г. е налице промяна в позитивен план по отношение на влиянието на бежанците върху социално осигурителната система на дадена държава. Според данните от проучването намалява делът на хората, които смятат, че ако бежанците получат държавна подкрепа, то това ще доведе до намаляване на държавните помощи отпуснати за българските граждани. През 2017 г. такъв отговор са дали 58% от анкетираните, а през 2018 г. те намаляват и достигат до 51.5%. (Проучване на обществените нагласи към бежанците и търсещите закрила в България, 2018 и 2017).

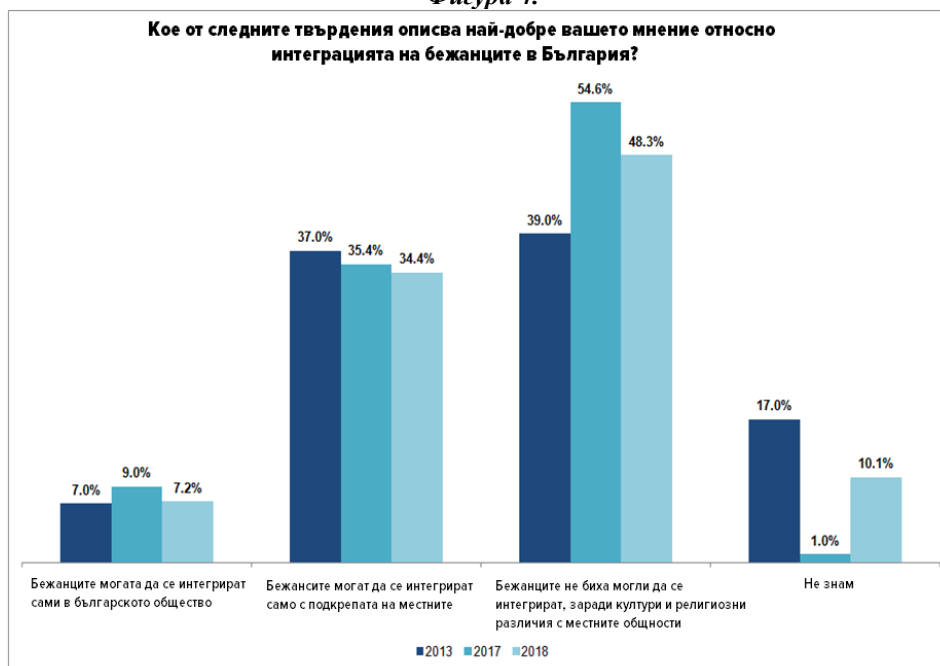
Фигура 3.

Източник: Проучване на обществените нагласи към бежанците и търсещите закрила в България, 2017
Проучване на обществените нагласи към бежанците и търсещите закрила в България, 2018

Интересни резултати се отчитат, когато се анализират и данните на въпроса: *Кое от следните твърдения описва най-добре Вашето мнение относно интеграцията на бежанците в България?* Ако бъдат анализирани отговорите на онези, които дават положително мнение се вижда, че в най-малка степен анкетираните смятат, че бежанците могат сами без подкрепата на местното общество да се интегрират успешно. На противоположния полюс като причини възпрепятстващи интеграционните процеси са посочени религиозните и културни специфики на тези общности. В този смисъл, с оглед улесняване на приобщаването на тези лица в страната е нужно да бъдат положени усилия в посока популяризиране на културата и традициите на тези общности в приемащото ги общество.

Фигура 4.

Източник: Проучване на обществените нагласи към бежанците и търсещите закрила в България, 2018

Изследването на Върховния комисариат за 2018 г. идентифицира също така и два признака, които диференцират общественото мнение по въпроса за интеграцията. Това са религията и цвета на кожата. Около 45% от респондентите смятат, че бежанците трябва да бъдат християни, а според 32% трябва да имат бяла кожа. (Изследване на обществените нагласи, 2018).

По отношение на приноса на правителството към интеграцията, проучването ясно посочва, че не се одобрява осигуряването на финансова подкрепа за такива лица. Помощта се свързва предимно с предоставянето на услуги, свързани със задоволяването на основни базови потребности от храна, подслон, здравни услуги и участие в курсове по български език. Българинът е състрадателен, особено по отношение на оказване на помощ за майки с деца. Този извод се потвърждава и в проведените в рамките на проекта фокус групови дискусии. Повечето лица категорично заявиха, че биха оказали подкрепа на хора в беда, но: „*зависи от хората, някои ги приемам, някои не. Ако е някой сам няма да го приема, но ако е някое изстрадало семейство и има нужда от помощ по-скоро ще им помогна*“.

Независимо, че България прие редица управленски документи, гарантиращи зачитането на правата и недопускане на дискриминационни нагласи спрямо тези лица, налице са празнини особено в регионален план и на местно равнище. Ето и някои от констатираните проблеми в работата с бежанци на местно ниво, споделени от някои от заинтересованите институции, включващи специалисти от Бюра по труда, Регионална инспекция по труда, социални служби, полицейски управления, неправителствени организации, директори на училища, детски градини и др. Тези резултати са обобщени от проведена фокус група в община Гърмен. Данните сочат, че сред най-важните проблеми при работа с бежанци на местно ниво могат да бъдат изведени:

- Липса с на квалифицирани кадри в общината за работа с бежанци в региони, където има концентрация на такива лица;

- Липса на конкретни мерки и дейности заложили в месните стратегии на общините и годишните планове към тях, в които има присъствие на лица с бежански произход;
- Липса на ефективно сътрудничество между отделните институции, които работят с бежанците: дирекция „Социално подпомагане”, Бюро по труда, НПО, полиция, образователни институции, местни работодатели;
- Липса на специалисти за социална работа с деца в риск, жертви на насилие и дискриминация с тази целева група;
- Необходимост от създаване на местни програми за интегриране на такива лица, включващи реални мерки за намиране на работа, жилища, квалификация, здравни грижи, за осигуряване на адекватни административни услуги и т.н.

Наред с идентифицираните проблеми, представителите на различни заинтересовани страни изразиха мнение, че не бива да се забравя, когато се дават конкретни предложения за мерки, улесняващи адаптацията на бежанците в страната, че: „интеграцията е двустранен процес, ако едната страна не иска, няма как да се получи. За мен тези лица не искат да се интегрират в нашата държава. Случаят в нашата Община, какъвто е в с. Крушево е единичен случай и това се дължи на факта, че това момче не може да замине иначе до сега да го е направил. Отначало жителите не го приеха, но сега вече отношението към него е съвсем различно. Всички му се радват”.

В заключение, може да се каже, че данните от посочените по-горе изследвания красноречиво доказват, че водещи фактори като културни и религиозни специфики, образование и трудови нагласи затрудняват интеграцията на тези лица в България. Болшинството от бежанците, пристигащи в България не са мотивирани и не проявяват интерес към трайно установяване в нашата страна. Налице са множество емпирични доказателства в тази посока. Повечето търсят възможности да напуснат страната ни възможно най-бързо в желанието си да продължат към развитите европейски страни, където се надяват да получат висок жизнен стандарт и социална закрила за собствените им семейства. В този смисъл те не преследват единствено и само някакви икономически цели, какъвто например е мотивацията на българите, емигриращи в чужбина, а по-скоро желание да живеят в едно по-богато общество, в което социално-осигурителната система е добре развита.

ЛИТЕРАТУРА

- Владимова, К. (съст. и ред.).(2009). *Интеграция на имигрантите. Европейски политики и национални практики*. Софтрейд
- Езикът на омразата– проблем N1 на бежанците в България, (2017). Фондация Фридрих Еберт
- Коцева, Т. (2014). *Чужденците в България: нагласи и поле за социална работа. Сборник научна конференция политика: страхове, но не омраза*. Фондация Фридрих Еберт.
- Кръстева, А.(съст. и ред.) (2005). Имиграцията в България. С. Международен център за изследване на малцинствата и културните взаимодействия.
- Кючуков, Л. (2016). *Влияние на бежанската криза върху българското общество и българската*
- Нагласите към бежанците и хората, търсещи закрила в България (2017): Интеграцията на бежанците е възможна, Достъпен от: <https://www.unhcr.org/bg/3882-survey2017.html>
- Нагласите към бежанците и хората, търсещи закрила в България (2018): Интеграцията на бежанците е възможна, Достъпен от: <https://www.unhcr.org/bg/3882-survey2017.html>
- Попова, П.(2015). Дискриминацията като социално явление. Достъпен от: <http://justicedevelopment.org/test/wordpress/wp-content/uploads/2011/07/1.-Дискриминацията-като-социално-явление-причини-и-механизми-за-проявяването-й.-Петя-Попова.pdf>
- Kotzeva, T.(2009). Attitudes towards the Immigrants Living in Bulgaria. In: Krumov, K. & K. Larsen (Eds.). *Migration Processes and Globalization Challenges*. Burgas
- Standard Eurobarometer 86 (2016). *Europeans' opinion of the European Union's priorities*, European Commission , Retrieved from: <http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/ResultDoc/download/DocumentKy/79402>
- Special Eurobarometer 469. (2017) *Integration of immigrants in the European Union* , European Commission, Retrieved from: [https:// ec.europa.eu/home-affairs/news/results-special-eurobarometer-integration-immigrants-european-union_en](https://ec.europa.eu/home-affairs/news/results-special-eurobarometer-integration-immigrants-european-union_en)
- www.aba.government.bg
- www.europa.com
- www.unhcr.org
- <http://refugees.farbg.eu/sbornik-po-bejansko-pravo/normativni-dokumenti/jenevska-konvencia/>